

محمد حسین لطف‌اللهی

۳۷ سال پس از بیانیه مشترک رونالد ریگان و میخائیل گورباچف درباره خطرات جنگ هسته‌ای برای آینده جهان و هم‌زمان با آغاز مرحله دوم دور هشتم گفت‌وگوا برای احیای توافق هسته‌س‌ت‌های ایران در وین، ۵ عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد اذعان کردند که «جنگ هسته‌ای برنده‌ای ندارد و چنین جنگی هیچ‌گاه نباید در بگیرد.»

در شرایطی که تنش و احتمال بروز درگیری نظامی میان قدرت‌های بزرگ در بسیاری از مناطق نظیر دریای چین جنوبی و شرق اروپا هر روز بیشتر می‌شود، اعضای دائم شورای امنیت در بیانیه‌ای کم سابقه و دور از انتظار تاکید کردند: «ما جدا بر این باوریم که باید از هر گونه گسترش سلاح‌های هسته‌س‌ت‌ای در جهان جلوگیری کرد.» رهبران ایالات متحده، روسیه، چین، بریتانیا و فرانسه در بیانیه خود اعلام کردند: «هر یک از ما قصد داریم اقدامات ملی‌مان برای جلوگیری از استفاده غیر مجاز یا ناخواسته از سلاح هسته‌س‌ت‌ای را حفظ و تقویت کنیم. همچنین بر تمایل‌مان برای همکاری با همه کشورها به منظور ایجاد محیطی امن و مساعد برای پیشرفت در زمینه خلع سلاح باهدف نیابت‌دستیابی به جهانی عاری از سلاح هسته‌س‌ت‌ای با امنیت کامل برای همه تاکید داریم.»

این بیانیه مشترک در حالی صادر شده که کشورهای غربی روسیه را متهم می‌کنند که قصد تجاوز نظامی به اوکراین را دارد و از احتمال استفاده چین از قوای نظامی علیه تایوان حرف می‌زنند. یک مقام ارشد امریکایی در این خصوص گفته است: «و با وجود جو تنش آلود، ماه‌ها زمان برد که چنین بیانیه‌ای به دست آید.» به گفته او، «اینکه کشورها نگاهشان را در خصوص تهدیدها مطرح کنند و بپذیرند که جهان باید از چه خطراتی دور بماند، دستاوردی قابل توجه است.» ۳۷ سال قبل در نوامبر ۱۹۸۵ رونالد ریگان رییس جمهور وقت ایالات متحده و دیمیتری گورباچف، آخرین رهبر اتحاد جماهیر شوروی پس از نشتی دو جانبه بر تعدد دو کشور امریکا و شوروی برای حمایت از نظام منع اشاعه تاکید کردند و در بیانیه پایانی از توافقی برای ادامه گفت‌وگوا درباره کاهش سلاح‌های هسته‌س‌ت‌ای گفتند.

صنور این بیانیه هر چند از نگاه کارشناسان یک گام رو به جلو محسوب می‌شود و نشان می‌دهد اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد از ضرورت خلع سلاح هسته‌س‌ت‌ای آگاه هستند، اما در عرصه عمل با توجه به عدم اتخاذ سیاست‌های مناسب در برابر کشورهایی که حاضر به پیوستن به پیمان NPT نیفتند و اقدام به ساخت سلاح هسته‌س‌ت‌ای کرده‌اند، انتظار پیشرفت چندانی در زمینه همکاری‌های چندجانبه در راستای کاهش خطر جنگ هسته‌س‌ت‌ای وجود ندارد. در حال حاضر سه کشور هند، پاکستان، کر شمالی و رژیم اسرائیل بدون پذیرش پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌س‌ت‌ای اقدام به ساخت این نوع تسلیحات کرده‌اند.

هم‌زمان با صدور این بیانیه در روز دوشنبه، مرحله دوم دور هشتم گفت‌وگهای مستقیم میان ایران و کشورهای ۴+۱ و مذاکرات غیر مستقیم ایران و امریکا برای احیای برجام- که یکی از مهم‌ترین توافقی‌های قرن بیست و یکم در زمینه منع اشاعه به حساب می‌آید- آغاز شد. بر اساس اعلام وزارت خارجه ایران، شامگاه دوشنبه علی باقری مذاکره‌کننده ارشد ایرانی با آن‌ریکه مورامعاون دبیر کل سروسری اقدام خارجی اتحادیه اروپا دیدار کرد. او پس از این دیدار، نشست چهار جانبه با نمایندگان سه کشور اروپایی عضو برجام (بریتانیا، فرانسه و آلمان) داشت.

مرحله اول دور هشتم گفت‌وگهای ایران و ۴+۱ در شرایطی پایان یافت که تهران با ارایه دو سند پیشینه‌دای جدید که طرف مقابل آن را «حداکثری» می‌دانست،

یادداشت

در خلال دور هشتم مذاکرات احیای برجام در وین با توجه به اطلاعات کم و به شدت مدیریت شده‌ای که از منابع ایرانی درون مذاکرات به دست آمده هنوز تحلیل آنچه در جریان است دشوار به نظر می‌رسد. گویی که همچنان تحلیل شرایط «از بیرون» هم برای شکل دهی به تفکار عمومی لازم است و هم خود تیم مذاکره‌کننده را رخ به خود می‌نماید.

واقعیت این است که جز معدود مصاحبه‌های سر تیم مذاکره‌کننده آقای علی باقری و آقای دکتر محمد مردی بیشتر خبرهای مذاکراتی از اولیانوف- بیاننده روسیه در سازمان‌های بین‌المللی وین- انعکاس داده می‌شود و چین و طرف‌های غربی نیز به سبک تیم ایرانی نسبت به همیشه کم‌مصاحبه‌تر هستند.

اماد عین حال تیم آقای باقری نیز به تناسب مشخصات خود و نیز شرایطی که در آن واقع است واجد تهدیدها و فرصت‌هایی است که شناسختن آنها ما را به واقعیت موجود، استفاده از فرصت‌ها و نیز جلوگیری از آسیب‌ها نزدیک خواهد کرد.

آنچه مشخص است تیم حال حاضر هسته‌س‌ت‌ای –همان‌طور که تیم آقای سیدعباس عراقچی نیز در بهار سال جاری- وارد تهیه متن جدیدی برای احیای برجام شده‌است. این موضوع حتماً لاجرم بوده‌ولی باید دانست که ایده‌آل نیست، چراکه تولید هر متن تازه‌ای به‌طور غیر مستقیم زیر سوال بردن برجامه‌عنوان توافق اصلی است که موضع جمهوری اسلامی ایران همواره تنها پایبندی همه طرف‌ها به آن بوده‌است.

■ **ضمین** آنکه با توجه به مواردی که در دوران خروج ایالات متحده از برجام و نیز به خصوص پس از قانون زمستان گذشته مصوب مجلس در خصوص مساله هسته‌س‌ت‌ای بر طرف‌های مقابل مشخص شد، ممکن است در صورت هر گونه تغییر در متن اصلی ایالات متحده و دیگر شرکایرای بار دوم زیر بار چنین بند و بست‌ی که بار

تلاش کرد امتیازهای بیشتری را از تروییکای اروپایی و ایالات متحده طلب کند و مواضع ناامیدانه دیپلمات‌های اروپایی نشان می‌داد امیدها برای دستیابی به توافق کمتر شده‌است، اما در پایان مرحله دوم دور هفتم گفت‌وگوا و با ظهور نشانه‌های پیشرفت در گفت‌وگوا شرایط تاحدودی تغییر کرد، چنان‌که در پایان نشست آغازین کمیسیون مشترک برجام دور هشتم، به گفته میخائیل اولیانوف، رییس هیات مذاکره‌کننده روسیه همه طرف‌ها توافق کردند تا روند این مذاکرات را شددت بخشند تا «بتوان هر چه زودتر به توافق دست یافت.» با پایان مرحله اول دور هشتم گفت‌وگوا هم ایران، هم اروپایی‌ها و هم چین و روسیه به پیشرفت در روند گفت‌وگوا اذعان کردند. به گفته علی باقری، معاون سیاسی وزارت امور خارجه ایران در این مرحله از گفت‌وگو، مذاکرات روی مساله رفع تحریم‌ها و راستی‌آزمایی این مساله بود با این وجود پیش از آغاز مرحله دوم دور هشتم، دیپلمات‌های اروپایی تصریح کردند که زمان تمرکز روی مساله تحریم‌ها و راستی‌آزمایی به پایان رسیده و از این پس تمام مسائل اصلی باید به موازات هم پیش بروند.

از نگاه کشورهای غربی یکی از جدی‌ترین چالش‌ها در مسیر ادامه مذاکرات (مساله‌زمان) است. جیک سالویان، مشاور امنیت ملی امریکا دو هفته پیش به‌آار تص گفت که امریکا و دیگر قدرت‌های جهانی پشت درهای بسته در مذاکرات وین یک ضرب‌الاجل تعیین کرده‌اند که زمان آن دور نیست. او اذعان کرد که تا چند هفته دیگر

مذاکره‌کنندگان متوجه خواهند شد که آیا ایران برای راه‌حل دیپلماتیک آماده است یا خیر. منابع غربی در اظهار نظرهایی که به‌عنوان منبع آگاه مطرح کرده‌اند، موعد فرا رسیدن پایان این ضرب‌الاجل را انتهای ژانویه / ابتدای فوریه اعلام کرده‌اند. آن‌ریکه مورافهفته گذشته در کنفرانس خبری پس از پایان جلسه کمیسیون مشترک، نظرات شنیده شده در مورد اینکه امریکا و کشورهای اروپایی تا پایان ژانویه یا اوایل فوریه برای به نتیجه رسیدن مذاکرات فرصت قائل شدند را رد کرد، اما گفت: «همه بر این نظرند که در دوره زمانی کوتاهی باید عملی ش‌ود و آن یعنی چند هفته.» با این وجود، روز دوشنبه لارنس نورمن، خبرنگار وال استریت ژورنال براساس «درک خود از مطالب مطرح شده از سوی دیپلمات‌های غربی» نوشت که اگر ایران نتواند با ایده‌هایی واقعی و موثر درباره مسائلی مثل ساتر فیژیو‌ها به میز مذاکرات باز گردد، کار برای احیای برجام بسیار سخت خواهد شد.

شبکه «اسکای‌نیوز» به نقل از یک منبع ایرانی حاضر در مذاکرات وین گزارش داده هیچ مهلت و ضرب‌الاجلی برای حصول توافق وجود ندارد و آنچه در این باره از سوی منابع امریکایی و اروپایی به بیرون در کرده، نادرست است. پولیتیکو روز سه‌شنبه در گزارشی به قلم‌استفانی لی‌ش‌تسنن، خبرنگار خود در وین منتشر کرد که در این باره آورده است: «دیپلمات‌های غربی گفتند هنوز کاملاً مطمئن نیستند که آیا ایران واقعا علاقه‌مند به مذاکره برای بازگشت به توافق است یا صرفاً برای پیشبرد

برنامه هسته‌س‌ت‌ای خود جهت زمان بازی می‌کند. با توجه به کاهش جدول زمانی، یک دیپلمات ارشد غربی گفت که از این هفته تمامی موضوعات باید به صورت موازی مورد مذاکره قرار گیرند.» پولیتیکو همچنین تلاش کرده تا براساس روایت طرف غربی، تصویری از نقطه آغاز مذاکرات در مرحله دوم دور هشتم و چالش‌های پیش روی این گفت‌وگوا ارائه کند. از نگاه این نشریه، در حوزه هسته‌س‌ت‌ای اصلی‌ترین اختلاف بر سر مساله ساتر فیژیو‌هاست؛ گفت‌وگوا در مورد پرونده هسته‌س‌ت‌ای بسیار فنی است، زیرا باید مراحل مشخص شود که برنامه هسته‌س‌ت‌ای ایران را به جایی که در سال ۲۰۱۵ بود، برمی‌گرداند. در مورد برخی مسائل، راه‌حلهایی دیده می‌شود. در مورد دیگر مسائل، اوضاع پیچیده‌تر است. برای مثال، یکی از راه‌س‌ت‌ای‌هایی از مواد مازاد هسته‌س‌ت‌ای ایران، از سال ۱۹ به روسیه است. این کار زمان بر است، اما امکان‌پذیر و در گذشته انجام شده است. چیزی که بسیار دشوار تر است و هنوز بر سر آن توافق نشده، نحوه برخورد با بسیاری از ساتر فیژیو‌های پیشرفته ایران است، ماشین‌هایی که با سرعت زیادی برای غنی‌سازی اورانیوم می‌چرخند. براساس برجام، ایران مجاز به غنی‌سازی اورانیوم تا ۳٫۶۷ درصد با تعداد محدودی از ساتر فیژیو‌های نسل اول خود در کارخانه زیرزمینی غنی‌سازی سوخت نظند بود. اکنون، ایران صدها ساتر فیژیو پیشرفته را در هر دو نیروگاه اصلی خود در فردو و نظند نصب کرده‌است که بسیار کارآمدتر

دور هشتم گفت‌وگوهای ایران و ۴+۱ در وین از سر گرفته شد

چالش زمان محدود برای احیای برجام

برنامه هسته‌س‌ت‌ای خود جهت زمان بازی می‌کند. با توجه به کاهش جدول زمانی، یک دیپلمات ارشد غربی گفت که از این هفته تمامی موضوعات باید به صورت موازی مورد مذاکره قرار گیرند.» پولیتیکو همچنین تلاش کرده تا براساس روایت طرف غربی، تصویری از نقطه آغاز مذاکرات در مرحله دوم دور هشتم و چالش‌های پیش روی این گفت‌وگوا ارائه کند. از نگاه این نشریه، در حوزه هسته‌س‌ت‌ای اصلی‌ترین اختلاف بر سر مساله ساتر فیژیو‌هاست؛ گفت‌وگوا در مورد پرونده هسته‌س‌ت‌ای بسیار فنی است، زیرا باید مراحل مشخص شود که برنامه هسته‌س‌ت‌ای ایران را به جایی که در سال ۲۰۱۵ بود، برمی‌گرداند. در مورد برخی مسائل، راه‌حلهایی دیده می‌شود. در مورد دیگر مسائل، اوضاع پیچیده‌تر است. برای مثال، یکی از راه‌س‌ت‌ای‌هایی از مواد مازاد هسته‌س‌ت‌ای ایران، از سال ۱۹ به روسیه است. این کار زمان بر است، اما امکان‌پذیر و در گذشته انجام شده است. چیزی که بسیار دشوار تر است و هنوز بر سر آن توافق نشده، نحوه برخورد با بسیاری از ساتر فیژیو‌های پیشرفته ایران است، ماشین‌هایی که با سرعت زیادی برای غنی‌سازی اورانیوم می‌چرخند. براساس برجام، ایران مجاز به غنی‌سازی اورانیوم تا ۳٫۶۷ درصد با تعداد محدودی از ساتر فیژیو‌های نسل اول خود در کارخانه زیرزمینی غنی‌سازی سوخت نظند بود. اکنون، ایران صدها ساتر فیژیو پیشرفته را در هر دو نیروگاه اصلی خود در فردو و نظند نصب کرده‌است که بسیار کارآمدتر

و قدر تمدت ر هستند. به گفته دیپلمات‌های غربی، برخی کشورها از ایران می‌خواهند ساتر فیژیو‌های پیشرفته‌اش را نابود کنند، اما ایران ترجیح می‌دهد آنها را در انبار نگه دارد. یکی از راه‌حل‌هایی توان‌داز بین بردن زیرساخت‌هایی مانند کابل‌ها و سایر تاسیسات الکترونیکی باشد که برای راه‌اندازی ساتر فیژیو‌های پیشرفته مورد نیاز است. نصب مجدد این زیرساخت ماه‌ها طول می‌کشد و می‌تواند به افزایش زمان گم‌بر هسته‌س‌ت‌ای کمک کند. یکی از جنبه‌های کلیدی در این بحث، نقش اژانس بین‌المللی انرژی اتمی به عنوان ناظر هسته‌س‌ت‌ای سازمان ملل است که وظیفه بررسی پایبندی ایران به تعهدات هسته‌س‌ت‌ای خود را بر عهده دارد. به‌نوشته این نشریه امریکایی، در حالی که راستی‌آزمایی در بحث تعهدات هسته‌س‌ت‌ای توافق توسط اژانس انجام می‌شود، هیچ نهاد مربوطه‌ای در مورد نظارت بر رفع تحریم‌ها وجود ندارد. بنابراین، مذاکره‌کنندگان باید در مورد چگونگی انجام این کار به توافق برسند. این یکی از موانعی است که باید به سرعت به‌طرف دیپلمات‌های غربی گفتند که منتظرند نظ ایران در این هفته در وین پیشنه‌داتی ارائه کند. یکی از گزینه‌هایی‌ان است که دفتر کنترل درایی‌های خارجی ایالات متحده دستورالعملی در مورد نحوه انجام تجارت با ایران منتشر کرده‌وهمچنین لغو دستورات اجزایی مربوطه را صادر کند. ابزار دیگر می‌تواند انعقاد قرار دادهای صادرات نفت با افتتاح حساب بانکی خارجی باشد. از آنجایی که ایالات متحده به‌طور یک‌جانبه از این توافق خارج شد، این واکنشنگ است که

تحلیلی بر مذاکرات احیای برجام: فرصت‌ها و چالش‌ها

مسیر احیا

به ارمنان نیاورند و هم موجب حفظ دست بالاتر ایران در این موضوع خاص می‌شود.

■ باید توجه داشت که به تدریج و با پیش رفتن زمان ایران به موضعی پیش از سال ۱۳۹۲ که ناچوانمر دانه در جایگاه متمم قرار گرفته بود، باز نگردد. این موضع هر قدر هم که ناصحیح و وارونه باشد صرفاً به مجرد طرح و انعقاد شرایط رابطه با ضرر مامعکوس خواهد کرد. واقعیت این است که این فعالیت نیازی در تیم رسانه‌ای خاصی ندارد. بیشترین برد خبری ر از مذاکره‌کنندگان اصلی این است که می‌توانند با اتخاذ راهکارهای مناسب فضای پیرامون مذاکرات را برای فشار به طرف‌های مقابل استفاده کنند، چراکه حرف‌ها و اظهارات‌شان باتوجه به اینکه در اتاق مذاکره حضور دارند از موضع گیری هر سنگوبی موثرتر و باورپذیرتر خواهند بود. حتماً پای نگذاشتن در استخر رسانه‌ای و فضاسازی بین‌المللی انتخاب ساده‌تری است، اما قطعاً ما را از مواهب این صحنه نیز محروم خواهد کرد.

■ نهایتاً باید مراقبت کرد که هیچ تیمی به خصوص

احتمالاً باید «گام اول معنادر» را بردارد، همان‌طور که یک دیپلمات ارشد غربی بیان کرد و برخی تحریم‌ها را قبل از اینکه تهران اقداماتی برای جبران گام‌های هسته‌س‌ت‌ای خود انجام دهد، بردارد.

به نظر می‌رسد پیشرفت‌ها در حوزه رفع تحریم در مرحله اول دور هشتم چشمگیر بوده، چنانکه خبرگزاری «یونپاپ» روز سه‌شنبه خبر داد: «چونگ جونگ کان»، معاون وزیر خارجه کره جنوبی وارد فرودگاه بین‌المللی «پئنجون» در غرب سنول شد تا برای دیدار با نمایندگان کشور‌های عضو برجام و امریکا عازم وین شود. این رسانه کره‌ای گفته این سفر به منظور حل مساله دارایی‌های مسدود شده ایران در کره جنوبی است. بدهی کره جنوبی به ایران در ازای خرید میعانات گازی، مجموعاً به ارزش بیش از هفت میلیارد دلار تخمین زده می‌شود که از سال ۲۰۱۸ و به‌هئانه تحریم‌های امریکا پرداخت نشده‌است. در حوزه ارایه تضمین نیز ابتکارهای متفاوتی مطرح شده است. تهران اصرار دارد که امریکابه‌عنوان کشوری که در سال ۲۰۱۸ یک‌بار از برجام خارج شد مورد اعتماد نیست و باید تضمین دهد دیگر چنین اتفاقی تکرار نخواهد شد تا ایران بتواند از مواهب اقتصادی برجام استفاده کند. برخی کارشناسان «توسعه همکاری‌های اقتصادی» را یک نوع تضمین قلمداد می‌کنند و می‌گویند این مساله می‌تواند خروج دوباره احتمالی امریکا از برجام را با مشکل مواجه کند. برخی دیگر از کارشناسان راه‌حل را در به تصویب رسیدن برجام در کنگره جست‌وجو می‌کنند که در شرایط کنونی و با توجه به فضای سیاست داخلی ایالات متحده عملی نیست و برخی دیگر پیشنهاد می‌کنند راهکار اجازه دادن به ادامه حیات قرار دادها در دستور کار قرار گیرد و برای مثال تا چند سال پس از خروج دوباره امریکا از برجام معافیت‌هایی برای همکاری اقتصادی با ایران در نظر گرفته‌شود. چنین‌هایی‌گویند تلاش تمامی طرف‌ها برای پیشبرد مذاکرات در وین ضروری است. روز گذشته فو کونگ مدیر اداره کنترل تسلیحات وزارت امور خارجه چین و از مذاکره‌کنندگان این کشور در وین در این باره گفت: «از تمامی طرف‌های مذاکرات برای احیای برجام درخواست می‌کنیم که به منظور دستیابی هر چه سریع‌تر به نتیجه و رسیدن به پیشرفت‌انعطاف بیشتری از خود نشان دهند.»

آتش مخالفان برجام تندتر می‌شود

هم‌زمان با تلاش‌های دیپلماتیک برای احیای برجام، مخالفان نیز به حملات خود برای جلوگیری از احیای این توافق که بارداشتن فشار تحریم‌ها از روی دوش ایران به تهران در عبور از چالش‌های اقتصادی کمک خواهد کرد، شدت بخشیده‌اند. روز گذشته یابیر لاپید، وزیر خارجه رژیم اسرائیل در گفت‌وگو با روزنامه «جوسان ایلیو» کره جنوبی مدعی شد که «ایران نمی‌تواند اجازه داشته باشد که با زمان بازی کند و میلیارد‌ها دلار در نتیجه رفع تحریم‌ها در یافت کند و جهان را فریب دهد و به صورت پنهانی برنامه هسته‌س‌ت‌ای خود را توسعه دهد. این کاری است که آنها در گذشته نیز انجام داده‌اند و این بار نیز نیز انجام خواهند داد.» او در ادامه بار دیگر خواهان تسدید تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران شد و گفت: «تحریم‌ها را تشدیدتر کنید و نظارت را تشدیدتر کنید. هر گونه مذاکره از موضع قدرت نتایج شاد خواهد تهدید نظامی معتبر روی می‌باشد.» «فیصل بن فرحان»، وزیر خارجه عربستان سعودی نیز در کنفرانس مطبوعاتی مشترک با «کیکلاس سنددایس» همتای یونانی در آتن مدعی شد که عربستان سعودی از «تخلفات ایران به ویژه در زمینه برنامه هسته‌س‌ت‌ای» نگران است. براساس گزارش شبکه «العربییه»، بن فرحان گفت: تخلفات ایران با آنچه تهران در بار ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌س‌ت‌ای خود اعلام کرده در تضاد است.

انگیزه‌های بیشتری برای ورود به اقتصاد منطقه (از جانب چین) و نیز فروش احتمالی تسلیحات (از جانب روسیه) به ایران را پیش رو دارند.

■ در منطقه نیز برخلاف دوران مذاکرات برجام شاهدیم که حاکمیت عربستان سعودی به‌ترغم سردی و قطع بودن روابط رسمی با جمهوری اسلامی ایران با احیای برجام مخالفت علنی ندارد. نفتالی بنت و دولت او نیز در مقایسه با بنیامین نتانیاهاو لاقفل به ناچار موضع معتدل‌تری را در خصوص مذاکرات اتخاذ کرده است. در واقع تجربه برجام و بعد از آن خروج ایالات متحده از آنکه منطقه را آرام‌تر نگرد، عربستان را در یمن پیروز نساخت، موشک را از دست ایران نگرفت و از همه مهم‌تر فشار حداکثری به هدف خود یعنی فروپاشی نظام سیاسی ایران نزدیک هم نشده‌وهم‌عکس موضوع شد تا متخاصمان و رقبای منطقه‌ای نقداً تلاش کنند موضع هسته‌س‌ت‌ای ایران را تا حد برجام کنترل شده و از نقطه دید خود مطمئن تر بخوانند.

■ فرصت دیگری که تیم مذاکره‌کننده کنونی دارد فضای داخلی است؛ در واقع رقبای داخلی دولت تیم جدید بزرگ‌ترین مدافعان احیای برجام هستند و اگر منصفانه هم بنگریم یا حمایت کرده‌اند یا سکوت. این البته در مقایسه با فضای پشت سر مذاکره‌کنندگان برجام موقعیتی بس آرام‌تر برای تیم علی باقری فراهم آورده‌است.

■ بدنه جامعه نیز با توجه به جمیع جهات از مذاکره و نتایج آن که با گشایش اقتصادی و سیاسی همراه باشد موافق است و از آن استقبال و حمایت می‌کند.

■ آخر آنکه تیم کارشناسی ایران کمابیش در بدنه همان تیمی است که از مذاکرات قبلی باقی مانده و بنابراین تا حد زیادی، به جز بیات موضوع مسلط است. در نهایت به نظر می‌رسد با توجه به مسائلی که گفته شد در صورت کار آمدی کافی تیم مذاکره‌کننده و اتخاذ تاکتیک‌های صحیح مذاکراتی، انعطاف لازم، استفاده مناسب از نیروی انسانی کارشناس و نهایتاً واقع‌بینی و عملگرایی راه عملیاتی کردن اراده سیاسی مسئولی بر مذاکرات و دستیابی به توافق احیای برجام راه بلندی نباشد.

دانش آموخته دکتری فلسفه (سیاست) از دانشگاه تهران